

Peter de Waard, *Het geheim van Beursplein 5. Het turbulente verhaal van vijftig jaar Amsterdamse effectenhandel* (Amsterdam: Uitgeverij Balans, 2023). 334 pp. ISBN 9789463822459.

DOI: 10.52024/tseg.18838

Het was nodig dat een overzichtswerk van de ontwikkelingen op de Amsterdamse effectenbeurs werd geschreven. Vijftig jaar geleden verscheen het herdenkingsboek *Een eeuw vol effecten. Historische schetsen van de Vereniging voor de Effectenhandel en de Amsterdamse Effectenbeurs 1876-1976* van Joh. de Vries. Maar er is de afgelopen vijftig jaar veel veranderd. Er zijn veel nieuwe soorten effecten geïntroduceerd en het handelssysteem is drastisch veranderd. Bovendien is de beursorganisatie als gevolg van marktconcurrentie na fusies en overnames onderdeel geworden van een internationaal bedrijf en nu zelf beursgenoteerd. Journalist en auteur Peter de Waard heeft als relatieve buitenstaander van het effectenwezen een inside-verhaal geschreven. Het boek is doorwrocht met resultaten van interviews en is daarmee eerder een *oral history* geworden dan een wetenschappelijk werk. Er is wel bronnenonderzoek gepleegd en er is een uitgebreide literatuur en interviewverantwoording maar het boek heeft geen notenapparaat.

De opzet is chronologisch en elk hoofdstuk schetst op sfeervolle wijze een beeld van de maatschappelijke, financiële, economische en sociale ontwikkelingen van het tijdvak. Centrale thema's van het boek zijn vooral de opkomst en de ontwikkeling van de optiehandel na de oprichting van de Optiebeurs (OEO), de verandering van de handelsmethodes, internationale concurrentie en de noodzaak tot nieuwe regelgeving rond de handel in de effecten. Dat laatste was nodig als bescherming van de marktpartijen (vragers en aanbieders van effecten) tegen flamboyante praktijken, met onregelmatigheden als koersbeïnvloeding, voorkennis, ongelijke en onnodig hoge tarieven tot gevolg.

De auteur claimt dat de veranderingen op Beursplein 5, het adres van de Amsterdamse effectenbeurs, in de afgelopen vijftig jaar groter waren dan in de vierhonderd jaren ervoor. Die indruk beklijft bij het lezen van het boek. Na honderden jaren wordt afscheid genomen van het systeem van loven en bieden op de beursvloer, met veel geschreeuw en door de lucht vliegende briefjes. Ook de rol van de aloude tussenpersonen op de beursvloer die handelsposities innamen, de afhandeling bespoedigden en daarvoor uiteraard tarieven rekenden, veranderde drastisch. Schermenhandel nam de plaats in van de oude

stijl. Was de beurs vanouds zelfregulerend en de invloed van de staat nihil – de beurs vormde daarmee een staat in de staat – in de afgelopen vijftig jaar is die regulering via wetgeving onttrokken aan de beurs, met juridische bescherming van aanbieders en vragers op de effectenmarkt als gevolg. De door Joh. De Vries uitvoering beschreven Vereniging voor de Effectenhandel wordt in 1997 van een dagelijks opererend bestuursorgaan door leden van de effectenbeurs tot slechts een 25 procent-aandeelhouder van de fusiebeurs Amsterdam Exchanges (AEX) die dan samen met de Optiebeurs wordt opgericht. Om wat voorbeelden van belangrijke veranderingen te noemen.

In deze eeuw gaan de ontwikkelingen nog sneller. Vanaf 2000 deed zich een concurrentieslag en een carrousel aan internationale fusies en overnames voor. Het gaat om fusies met de beurzen van Parijs en Brussel, leidend tot Euronext, met de Londense termijnmarkt Liffe en de Portugese beursorganisatie. Die fusie-organisatie fuseert met de New York Stock Exchange (NYSE) die op haar beurt weer wordt overgenomen door het Amerikaanse ICE, een particulier handelsplatform van vooral energiecontracten en derivaten, dat alleen geïnteresseerd is in NYSE en Liffe. Daarna wordt daarom de rest van Euronext in 2014 opnieuw als bedrijfseenheid door ICE naar de beurs wordt gebracht. De beurzen van Dublin, Oslo en Milaan voegen zich daar later bij. Binnen die beursorganisatie spelen volgens Peter de Waard de Italianen en Fransen de hoofdrol en de Nederlanders een bijrol. Die twee beurzen zijn belangrijker.

De concurrentie van andere beurzen en nieuwkomers, bespoedigd door de automatisering en de komst van internet, leiden tot een neerwaartse druk op de gehanteerde tarieven. Dit stimuleert de schaalvergroting van de effectenbeurzen. De automatisering en de opkomst van internet maken nationale effectenmarkten steeds meer toegankelijk voor internationale beleggers en beleggingsinstellingen. De opkomst van niet-gereguleerde handelsplatforms die worden opgericht door partijen als banken of beursbedrijven maakt het leven van de traditionele effectenbeurzen zwaarder; de effectenbeurzen moeten hard vechten om althans een deel van de handel in hun nationale aandelen vast te houden. En ze zijn even goed bezig een deel van de handel in die nationale aandelen van andere effectenbeurzen in te pikken, zelfs onderling binnen Euronext en vooral bij beursgangen. De uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie (Brexit) is een voorbeeld van het ‘inpikken’ van handel. In februari 2021 verdringt Amsterdam Londen als belangrijkste handelscentrum voor

aandelen in Europa. Door Brexit mogen vermogensbeheerders vanuit Londen geen effectentransacties meer doen in de Europese Unie. Dit leidt tot de verhuizing van grote handelsplatforms naar vooral het voor Britten aantrekkelijke en kosmopolitische Amsterdam.

Peter de Waard heeft een boeiend boek geschreven over de ontwikkelingen op en rond de Amsterdamse effectenbeurs. Rond Amsterdam als financieel centrum heerst vaak wat pessimisme. Daar zit nostalgie bij, denkende aan de situatie in de zeventiende eeuw. Die sfeer spreekt ook wel uit het boek. Maar het kan verkeren, zo tonen de ontwikkelingen door Brexit. Over de bedrijfseconomische gang van zaken zoals winstgevendheid, omzet en marktpositie komen we in het boek weinig te weten. Dat zijn toch eigenlijk belangrijke gegevens voor de beoordeling van het succes van de effectenbeurs. Ook worden we niet uitgebreid geïnformeerd over andere effecten dan aandelen en opties, zoals obligaties, futures en nieuwe producten. Statistische overzichten met handelontwikkelingen ontbreken, ook die van aandelen en opties, evenals ranglijsten met andere effectenbeurzen. De positie van de effectenbeurs tegenover andere financiële markten waaruit door bedrijven investeringskapitaal wordt opgehaald, blijft ook praktisch onbesproken. Door de chronologische weergave van ontwikkelingen van het instituut Amsterdamse effectenbeurs en de daarbij geschetste maatschappelijke economische ontwikkelingen is voor mij wel een boeiend beeld ontstaan. Een goed herkenbaar beeld ook omdat ik zelf tientallen jaren als wetenschapper, analist en journalist aan de zijkant deel heb uitgemaakt van de effectenwereld.

Jaap Barendregt

David Graeber, *Piratenverlichting. Zeerovers, zelfbestuur en de verborgen oorsprong van de verlichting* (Amsterdam: Maven Publishing, 2023). 208 pp. ISBN 9789493213395.

DOI: 10.52024/tseg.18839

Piratenverlichting is de in 2023 postuum verschenen Nederlandse vertaling van *Pirate Enlightenment, or the Real Libertalia* (2019) door de in 2020 overleden activist en antropoloog David Graeber, hoogleraar aan de London School of Economics. Met dit boek probeert hij een geëngageerde geschiedenis te schrijven over de socio-politieke